

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy JUDr. Bohuslava Hnízдила a soudců JUDr. Jiřího Pally a JUDr. Milady Tomkové v právní věci žalobkyně: **L. S.**, zastoupené JUDr. Irenou Slavíkovou, advokátkou, se sídlem Wenzigova 5, Praha 2, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Křížová 25, Praha 5, proti rozhodnutí žalované ze dne 26. 10. 2007, v řízení o kasační stížnosti žalobkyně proti rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 18. 6. 2008, č. j. 42 Cad 312/2007 - 40,

takto:

- I. Kasační stížnost **se zamítá**.
- II. Žádný z účastníků **nemá** právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.
- III. Ustanovené zástupkyni žalobkyně JUDr. Ireně Slavíkové **se přiznává** odměna za zastupování a náhrada hotových výdajů v částce 1904 Kč, která jí bude vyplacena z účtu Nejvyššího správního soudu do šedesáti dnů od právní moci tohoto rozsudku.

Odůvodnění:

Žalovaná rozhodnutím ze dne 26. 10. 2007, č. X, zamítla žádost žalobkyně o starobní důchod pro nesplnění podmínek ustanovení § 29 písm. a) zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění (dále jen „zákon o důchodovém pojištění“), a Dohody mezi Československou republikou a Svazem sovětských socialistických republik o sociálním zabezpečení č. 116/1960 Sb. (dále jen „Dohoda o sociálním zabezpečení“). V odůvodnění tohoto rozhodnutí žalovaná uvedla, že nárok na starobní důchod žalobkyni nevznikl, jelikož nezískala nejméně 25 let pojištění, nýbrž pouze 2 roky a 124 dní. Dohoda o sociálním zabezpečení ve vztahu mezi Českou republikou a Arménií se pak považuje za

platnou jen do dne 28. 4. 2004, ve kterém bylo ukončeno sukcesní jednání o její platnosti. Proto podle názoru žalované nelze hodnotit doby pojištění žalobkyně na území Arménie.

Krajský soud v Praze rozsudkem ze dne 18. 6. 2008, č. j. 42 Cad 312/2007 - 40, žalobu proti uvedenému rozhodnutí žalované zamítl. V jeho odůvodnění se plně ztotožnil se závěry vyslovenými v zamítavém rozhodnutí správního orgánu a dodal, že pokud v období uplatnění nároku na starobní důchod neplatila mezi Českou republikou a Arménií žádná mezinárodní smlouva o sociálním zabezpečení, nelze žalobkyni doby pojištění získané v Arménii započítat a jejich zjišťování by bylo neúčelné.

Proti tomuto rozsudku krajského soudu podala žalobkyně (dále jen „stěžovatelka“) v zákonné lhůtě kasační stížnost. V jejím doplnění uvedla, že kasační stížnost podává z důvodů uvedených v ustanovení § 103 odst. 1 písm. a) a b) soudního řádu správního (dále jen „s. ř. s.“).

V kasační stížnosti stěžovatelka namítla, že potřebného věku i doby zaměstnání pro přiznání starobního důchodu dosáhla v době, kdy jí byl přiznán azyl z humanitárních důvodů a kdy byla Dohoda o sociálním zabezpečení v platnosti.

Podle další námitky nebyla stěžovatelka o vzniku nároku na starobní důchod žalovanou ani Ministerstvem vnitra v době platnosti Dohody o sociálním zabezpečení informována, ačkoliv bylo zřejmé, že nemá žádný jiný zdroj příjmů. V důsledku nedostatečné právní osvěty proto začala podnikat jako osoba samostatně výdělečně činná a získala jen 2 roky a 124 dní pojištění.

Stěžovatelka rovněž namítla, že v Arménii byla zaměstnána třicet let a vychovala čtyři děti, takže její postavení v zemi, kde jí byl udělen azyl z humanitárních důvodů, nemůže být horší, než je postavení občana České republiky, jenž za stejných podmínek nárok na starobní důchod či alespoň jeho poměrnou část má.

V následující námitce stěžovatelka uvedla, že veškerou dobu pojištění na území Arménie je možné ověřit z její pracovní knížky a dotazem u arménských orgánů sociálního zabezpečení, jak předpokládá stanovisko Ministerstvo vnitra České republiky ze dne 3. 10. 2007, č. j. OAM - 26 - 131 - 2/2007, podle něhož jsou i u azylanta z hlediska nároku na starobní důchod dány důvody pro uznání doby pojištění dosažené v zemi původu. Toto stanovisko nevylučuje ani přiznání náhradní doby pojištění dosažené v cizině, jako kupříkladu péče o děti.

Všechny tyto stížnostní námitky stěžovatelka podřadila pod důvod kasační stížnosti uvedený v ustanovení § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s.

Dále stěžovatelka v kasační stížnosti namítla, že ačkoliv podala žádost o starobní důchod po ukončení platnosti Dohody o sociálním zabezpečení, mohla jí být tato dávka důchodového pojištění přiznána zpětně za tři roky nazpět. Uvedeným způsobem však žalovaná nepostupovala, ačkoliv tato možnost existovala.

Konečně stěžovatelka namítla, že má důchodový věk, celý život řádně pracovala a jí uvedené důvody pro přiznání humanitárního azylu byly akceptovány. V České republice se sice zdržují její děti, avšak ty ji ve stáří nemohou zabezpečit. Dokonce vůči

nim podala žalobu na výživné, která byla zamítnuta s tím, že jejich příjmy a primární vyživovací povinnost k jejich dětem neumožňují, aby byly schopny finančně podporovat i ji. Proto žije pouze z dávek hmotné nouze, které nepostačují ke krytí jejích potřeb. Není tedy osobou, která by zamýšlela získat neoprávněné výhody ze systému českého sociálního zabezpečení.

Tyto stížnostní námitky stěžovatelka podřadila pod důvod kasační stížnosti uvedený v ustanovení § 103 odst. 1 písm. b) s. ř. s.

Žalovaná se ke kasační stížnosti nevyjádřila.

Nejvyšší správní soud přezkoumal napadený rozsudek krajského soudu v souladu s ustanoveními § 109 odst. 2 a 3 s. ř. s., podle nichž byl vázán rozsahem a důvody, jež byly stěžovatelkou v kasační stížnosti uplatněny. Přitom neshledal vady uvedené v ustanovení § 109 odst. 3 s. ř. s., k nimž by musel přihlédnout z úřední povinnosti.

Stěžovatelka ve svých stížnostních námitkách odkázala na kasační důvod, který je uveden v ustanovení § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s. Ten umožňuje stěžovateli tvrdit nezákonnost spočívající v nesprávném posouzení právní otázky soudem v předcházejícím řízení. K němu dochází tehdy, když soud při svém rozhodování aplikoval na posuzovanou věc jiný právní předpis, než měl správně použít, a pro toto pochybení je jeho výrok v rozporu s příslušným ustanovením toho právního předpisu, který měl být aplikován. Rovněž tak soud posuzuje právní otázku nesprávně, pokud sice aplikuje právní předpis správný, avšak nesprávně ho vyloží. O nesprávném posouzení právní otázky může jít také tehdy, pokud byl vyvozen nesprávný právní závěr z jinak správně zjištěného skutkového stavu nebo je sice učiněn správný právní závěr, který je v odůvodnění rozhodnutí nesprávně prezentován. Jedná se tedy o případy, kdy stěžovatel ani v soudním řízení nedosáhl změny v nazírání právní otázky řešené již ve správním řízení a domnívá se, že rozhodnutí soudu je nezákonné právě pro jednu z uvedených variant. Nesprávně přitom může být posouzena právní otázka nejenom z oblasti práva hmotného, ale i práva procesního, a proto kasačním důvodem může být stěžovatelem tvrzené porušení právních předpisů hmotného i procesního práva.

Pod tento důvod kasační stížnosti je tedy možné zahrnout námitku, podle níž stěžovatelce nárok na starobní důchod vznikl v době přiznání humanitárního azylu i platnosti Dohody o sociálním zabezpečení. K tvrzenému nesprávnému posouzení právní otázky soudem je možné podřadit i námitku o rovném postavení při rozhodování o přiznání starobního důchodu stěžovatelky jakožto osoby, která obdržela humanitární azyl, byla v domovské zemi zaměstnána třicet let a vychovala tam čtyři děti, a státního občana České republiky. Za kasační důvod podle § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s. je však nutné považovat i stěžovatelkou tvrzené skutečnosti o možnosti přiznat jí starobní důchod za tři roky nazpět, o udělení humanitárního azylu, o jejím důchodovém věku, o její celoživotní řádné práci v domovské zemi a o jejím neuspokojivém zabezpečení ve stáří v České republice, ačkoliv ty byly v kasační stížnosti nesprávně podřazeny pod důvod podle písm. b) téhož zákonného ustanovení.

Pojištěnec má nárok na starobní důchod, jestliže získal potřebnou dobu pojištění a dosáhl stanoveného věku, popřípadě splňuje další stanovené podmínky. Takový nárok má pojištěnec, který získal dobu pojištění nejméně a) 25 let a dosáhl aspoň důchodového věku,

nebo b) 15 let a dosáhl aspoň 65 let věku, pokud nesplnil podmínky podle písmene a). Doby pojištění před rokem 1996 (o které se v projednávané věci jedná) definuje § 13 zákona o důchodovém pojištění, jako doby zaměstnání získané podle předpisů platných před tímto dnem. Podle těchto předpisů (zákon č. 100/1988 Sb., o sociální zabezpečení) mohla být hodnocena doba výkonu pracovní činnosti v pracovním poměru a péče o děti, pokud se taková činnost uskutečňovala na území České republiky (§ 8 zákona č. 100/1988 Sb., § 2 zákona č. 54/1956 Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců).

Výjimky, které vnitrostátní právo obsahovalo (§ 11 zákon č. 100/1988 Sb.) pro činnost v cizině nejsou pro projednanou věc aplikovatelné a stěžovatelka v tomto směru ani nevznášela námitku.

Podle vnitrostátní právní úpravy tedy lze hodnotit pouze doby vedené v evidenci uchazečů o zaměstnání a výkonu SVČ (2 roky a 124 dnů).

Dohoda o sociálním zabezpečení ve svém čl. 4 odst. 1 stanoví, že při přiznávání důchodů a jiných dávek se plně započítává doba zaměstnání na území obou smluvních stran, včetně doby zaměstnání opravňující k přiznání důchodů za výhodnějších podmínek a ve vyšší výměře, přičemž orgány sociálního zabezpečení započítávají dobu zaměstnání, jakož i dobu jiné jemu na roveň postavené činnosti jak ve svém, tak i ve druhém státě bez ohledu na to, jaká část požadované doby zaměstnání připadá na práci v každém z těchto států. Podle čl. 6 Dohody o sociálním zabezpečení pak důchody přiznávají a vyplácejí orgány sociálního zabezpečení té smluvní strany, na jejímž území občané, kteří mají nárok na důchod, trvale bydlí ke dni podání žádosti o důchod; důchody se přiznávají za podmínek a ve výši stanovené právními předpisy této smluvní strany.

Svaz sovětských socialistických republik, který byl smluvní stranou Dohody o sociálním zabezpečení, však ke konci roku 1991 zanikl a na jeho území vzniklo či svoji státnost obnovilo patnáct nezávislých států, takže s jednotlivými nástupnickými státy bylo nutné jednat o tom, zda ve vzájemných vztazích tato mezinárodní smlouva i nadále platí. Sukcesní jednání mezi Českou republikou a Arménií o platnosti smluv mezi Československou republikou a Svazem sovětských socialistických republik však byla ukončena dne 28. 4. 2004 s tím, že ve vzájemných vztazích neplatí žádné smlouvy sjednané mezi bývalým Československem a Sovětským svazem. Česká republika tedy není od 28. 4. 2004 ve vztahu k Arménii vázána Dohodou o sociálním zabezpečení, takže při rozhodování o žádosti o starobní důchod, která byla podána po 28. 4. 2004, z ní české orgány sociálního zabezpečení nemohou vycházet.

Není přitom rozhodné, zda arménský státní příslušník ještě za platnosti Dohody o sociálním zabezpečení dosáhl věku a získal doby zaměstnání v domovské zemi, které odpovídají základním podmínkám vzniku nároku na starobní důchod podle zákona o důchodovém pojištění. Doba zaměstnání na území druhé smluvní strany totiž český orgán sociálního zabezpečení podle čl. 4 odst. 1 Dohody o sociálním zabezpečení započítává toliko při přiznání starobního důchodu, a proto v tomto směru musí vycházet z právního stavu, který tu je v době podání žádosti o tuto dávku důchodového pojištění. To znamená, že právě k tomuto okamžiku musí posoudit, zda dohoda platí ve vztahu k určitému státu, který vznikl po rozpadu Sovětského svazu, a to v závislosti na tom, součástí kterého z těchto států se stalo místo, kde byla doba zaměstnání za existence Sovětského svazu odpracována. Na tom nemůže nic změnit ani ustanovení čl. 20 odst. 3

Dohody o sociálním zabezpečení, podle něhož dojde-li k výpovědi této mezinárodní smlouvy, budou důchody přiznané a vyplácené podle ní pokládány za důchody přiznané podle právních předpisů smluvní strany, na jejímž území důchodce bydlí, přičemž nároky vzniklé podle ustanovení Dohody o sociálním zabezpečení nezanikají. Jestliže totiž podle čl. 4 odst. 1 Dohody o sociálním zabezpečení vzniká nárok na započtení doby odpracované na území bývalého Sovětského svazu až při přiznávání důchodů a jiných dávek a v době rozhodování o nich již tato mezinárodní smlouva ve vztahu k Arménii neplatí, pak platí, že nárok na toto započtení nikdy neexistoval a nemohl tak ani zaniknout.

Dohodu o sociálním zabezpečení lze tedy ohledně posouzení podmínek pro nárok a výši starobního důchodu aplikovat jen v případě, že je jí Česká republika vázána vůči nástupnickému státu Sovětského svazu v době, kdy je podána žádost o tento důchod. Ostatně k stejnému závěru dospěl Nejvyšší správní soud i ve svém rozsudku ze dne 23. 3. 2005, č. j. 6 Ads 40/2003 - 48, který byl publikován ve Sbírce rozhodnutí Nejvyššího správního soudu pod č. 1032/2007. V něm byly na podporu uvedeného závěru obsaženy i další argumenty, na které je možné ve stručnosti odkázat.

V projednávané věci stěžovatelka podala žádost o starobní důchod dne 12. 2. 2007, tedy až po ukončení platnosti Dohody o sociálním zabezpečení ve vztahu k Arménii, k němuž došlo dne 28. 4. 2004, jak již bylo zmíněno. Proto stěžovatelce, jež je arménskou státní příslušnicí, nebylo možné při rozhodování o této žádosti dobu zaměstnání na území této země započítat do doby pojištění podle zákona o důchodovém pojištění, a to i kdyby potřebné doby zaměstnání pro přiznání starobního důchodu dosáhla ještě v době, kdy Dohoda o sociálním zabezpečení ve vztahu k Arménii platila. Přiznání humanitárního azylu stěžovatelce pak nemá z hlediska důchodového pojištění žádný právní význam, jelikož s touto skutečností započítávání doby zaměstnání v cizině nespojuje Dohoda o sociálním zabezpečení ani zákon o důchodovém pojištění a nelze rovněž dovodit žádný závazek plynoucí pro Českou republiku z mezinárodních smluv, jež by v takovém případě hodnocení dob pojištění získaných v cizině ukládal.

Účast na důchodovém pojištění je závislá na účastenství v pojištění nemocenském a není tedy vázána na státní občanství České republiky, na trvalý pobyt na jejím území či na udělení azylu (§ 5 odst. 1, § 8 zákona o důchodovém pojištění).

Získání potřebné doby pojištění a dosažení stanoveného věku se musí posuzovat podle právního stavu, který tu je v době podání žádosti o starobní důchod, neboť správní orgán o ní nemůže rozhodovat na základě již neplatných právních předpisů, pokud nová právní úprava nestanoví jinak. Proto v projednávané věci nebylo možné při posuzování splnění podmínek pro vznik nároku stěžovatelky na starobní důchod vycházet z období žádosti o přiznání této dávky předcházejícího a o podání žadatelky rozhodovat podle právního stavu, který již od zahájení řízení neexistoval. Starobní důchod může být toliko zpětně doplacen na základě ustanovení § 55 odst. 2 věty první zákona o důchodovém pojištění, podle něhož nárok na výplatu důchodu zaniká uplynutím tří let ode dne, za který důchod nebo jeho část náleží. Nárok na výplatu důchodu však podle § 54 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění vzniká splněním podmínek pro vznik nároku na důchod a podáním žádosti o něj. Jestliže tedy stěžovatelce nárok na starobní důchod nevznikl, nemohl jí vzniknout ani nárok na jeho výplatu za tři roky nazpět.

Nejvyšší správní soud neshledává vůči stěžovatelce žádný diskriminační přístup; doby pojištění jsou v důchodovém pojištění vždy vázány na výkon práce na území státu, který důchod přiznává (*lex loci laboris*). Odchylný postup může plynout pouze z mezinárodní smlouvy. Pro české státní občany tento princip platí zcela identicky.

Udělení humanitárního azylu stěžovatelce, její důchodový věk, celoživotní řádná práce v domovské zemi ani její tvrzené neuspokojivé zabezpečení ve stáří v České republice nejsou skutečnostmi z hlediska zákona o důchodovém pojištění významnými. Poskytování pomoci k zajištění základních životních podmínek fyzickým osobám, které se nacházejí v hmotné nouzi, se pak uskutečňuje prostřednictvím dávek pomoci v hmotné nouzi, které stěžovatelka podle svého tvrzení pobírá.

Žádnou ze stížnostních námitek, které je možné zahrnout pod kasační důvod podle § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s., tedy Nejvyšší správní soud neshledal důvodnou.

Stěžovatelka ve svých stížnostních námitkách odkázala i na kasační důvod, který je uveden v ustanovení § 103 odst. 1 písm. b) s. ř. s. Ten umožňuje stěžovateli tvrdit vady řízení spočívající v tom, že skutková podstata, z níž správní orgán v napadeném rozhodnutí vycházel, nemá oporu ve spisech nebo je s nimi v rozporu, nebo že při jejím zjišťování byl porušen zákon v ustanoveních o řízení před správním orgánem takovým způsobem, že to mohlo ovlivnit zákonnost, a pro tuto důvodně vytykanou vadu soud, který ve věci rozhodoval, měl napadené rozhodnutí správního orgánu zrušit; za takovou vadu řízení se přitom považuje i nepřezkoumatelnost rozhodnutí správního orgánu pro nesrozumitelnost.

Mezi tento důvod kasační stížnosti je tedy možné zahrnout námitku, podle které nebyla stěžovatelka žalovanou ani Ministerstvem vnitra v době platnosti Dohody o sociálním zabezpečení informována o vzniku nároku na starobní důchod. Rovněž tak je pod něho možné podřadit i námitku o možnosti ověření doby pojištění na území Arménie pracovní knížkou a dotazem u orgánů sociálního zabezpečení této země.

K těmto stížnostním námitkám, které stěžovatelka nesprávně podřadila pod kasační důvod uvedený v ustanovení § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s., je nutné uvést, že žádné ustanovení zákona o důchodovém pojištění ani jiného právního předpisu orgánům sociálního zabezpečení ani orgánu rozhodujícího ve věcech mezinárodní ochrany neukládá povinnost informovat cizince o vzniku nároku na starobní důchod v důsledku možnosti započtení doby jeho zaměstnání v zemi původu, neboť tyto doby těmto orgánům nemohou být ani známy. Dobu zaměstnání stěžovatelky v Arménii pak nebylo nutné ověřovat, neboť jí nárok na starobní důchod nevznikl, jak již bylo zmíněno. Stanovisko Ministerstva vnitra České republiky ze dne 3. 10. 2007, č. j. OAM - 26 - 131 - 2/2007, na něž stěžovatelka poukázala, pak sice doporučuje způsoby, kterými lze dobu pojištění u osob s uděleným azylem v jejich domovské zemi zjišťovat, avšak takto je nutné postupovat pouze v případech, kdy se doba zaměstnání v cizině hodnotí do doby pojištění podle zákona o důchodovém pojištění. Toto stanovisko pak neuvádí, že se při rozhodování o starobním důchodu má všem azylantům započítávat doba jejich zaměstnání v zemi původu, jak tvrdí stěžovatelka. Ostatně Ministerstvo vnitra ani nemůže ve věcech důchodového pojištění přijímat žádné relevantní závěry.

Rovněž tak ani stížnostní námitky, které lze zahrnout pod kasační důvod podle § 103 odst. 1 písm. b) s. ř. s., neshledal Nejvyšší správní soud oprávněnými.

S ohledem na všechny shora uvedené skutečnosti dospěl Nejvyšší správní soud k závěru, že kasační stížnost není důvodná, a proto ji podle § 110 odst. 1 věty druhé s. ř. s. zamítl. Současně v souladu s ustanoveními § 120 a § 60 odst. 1 a 2 s. ř. s. nepřiznal žádnému z účastníků právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti, neboť stěžovatelka v něm neměla úspěch a správnímu orgánu takové právo ve věcech důchodového pojištění nepřísluší.

V řízení o kasační stížnosti proti napadenému rozsudku krajského soudu byla stěžovatelce zástupcem ustanovena soudem advokátka JUDr. Irena Slavíková, přičemž její hotové výdaje a odměnu za zastupování platí stát, jak vyplývá z ustanovení § 120 a § 35 odst. 7 věty první s. ř. s. Z tohoto důvodu soud přiznal ustanovené zástupkyni stěžovatelky odměnu za zastupování ve výši 1904 Kč, která se skládá z částky 1000 Kč za dva úkony právní služby po 500 Kč (první porada s klientem včetně převzetí a přípravy zastoupení a doplnění kasační stížnosti podle § 7, § 9 odst. 2 a § 11 odst. 1 písm. b/ a d/ vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb, ve znění vyhlášky č. 276/2006 Sb.), z částky 600 Kč za dva s tím související režijní paušály po 300 Kč (§ 13 odst. 1 a 3 vyhlášky č. 177/1996 Sb., ve znění vyhlášky č. 276/2006 Sb.) a z částky 304 Kč odpovídající 19% dani z přidané hodnoty, již byla advokátka povinna podle zvláštního právního předpisu odvést z odměny za zastupování a náhrad, jež byly vyjmenovány. Odměna za zastupování pak bude ustanovené zástupkyni proplacena prostřednictvím účtu Nejvyššího správního soudu v obvyklé lhůtě.

Poučení: Proti tomuto rozsudku **nejsou** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 13. listopadu 2008

JUDr. Bohuslav Hnízdl
předseda senátu